

GETO-DACII CA UNITATE ETNO-ISTORICĂ ÎN LUMEA TRACĂ

DE

ALEXANDRU VULPE

Despre geto-daci ca unitate etno-culturală, izvoarele istorice ne relatează destul de tirziu, abia în epoca lui Burebista întreg spațiul carpato-dunărean-pontic se află în raza de interes a scrierilor antice care au parvenit pînă în zilele noastre. Dar atît informațiile scrise, cît mai ales documentația arheologică îngăduie să proiectăm în timp acest tablou al unității etno-culturale cu cel puțin încă cinci secole. Deși numai odată cu apariția primelor știri scrise despre evenimente petrecute la sfîrșitul secolului al VI-lea î.e.n. putem vorbi nominal de geto-daci, este de crezut că premisele structurii lor sociale și spirituale, caracteristicile lor etnice se conturează mult înainte de a lua Herodot știință despre geții de la Dunărea de Jos.

Problema momentului și modului individualizării și cristalizării ramurii nord-tracice este încă insuficient lămurită. Descoperirile arheologice arată mereu deosebiri sensibile ale culturii materiale între zonele de la sud și nord de Balcani (Stara Planina). Zona dintre Balcani și sudul Cîmpiei Dunării poate fi considerată ca de interferență, fiind cînd sub influența culturii nord-dunărene, cînd sub cea a culturii sud-balcanice. Pe de altă parte, trăsătura de înrudire a grupurilor culturale din întreg spațiul carpato-ponto-dunărean este o dominantă incontestabilă, atît în epoca bronzului, cît mai cu seamă în cea a fierului. De aici s-ar putea deduce că în tot cursul epocii metalelor au existat premisele unei diferențieri etno-culturale între ramurile nordică și sudică a neamurilor tracice. În ceea ce privește epoca fierului, este foarte verosimil să vedem în purtătorii civilizației nord-tracice a acestei epoci, încă de la începutul ei, pe părinții geto-dacilor.

Denumirile de geți (Γέται, Getae) și de daci (Δάκαιοι, Δάκαιοι, Daci) au fost folosite de către scriitorii greci și latini pentru a desemna, sub numele de geți, triburile de la Dunărea de Jos și sub numele de daci pe cele din ținuturile centrale și vestice ale spațiului carpato-dunărean. Se pot cita însă exemple cînd numele geților a fost extins și asupra dacilor sau generalizat pentru întreaga Dacie (Criton, medicul lui Traian, care a scris și o istorie a războaielor dacice, își intitula opera *Getica* numind pe Decebal „conducătorul geților” etc.). Mai discutabile sînt cazurile în care numele dacilor a fost extins asupra geților. Numele generic prin care grecii denumeau pe tracii nordici era, în vremurile mai vechi, tot cel de traci, ca și pentru cei din sudul Balcanilor.

Această stare de lucruri se explică prin evoluția informației istoricilor și geografilor antici despre populațiile din ținuturile carpato-ponto-dunărene. Grecii au cunoscut întîi pe geții din sudul Dunării (încă de la

sfirșitul secolului al VI-lea î.e.n.), apoi și pe cei din stînga fluviului. Romanii au luat mai întii cunoștință despre dacii din jumătatea apuseană a țării noastre; cea mai veche atestare, din secolul I î.e.n., o găsim la Caesar (*De bello Gallico*, VI, 25), iar un alt scriitor, Frontinus (*Stratagemata*, II, 4, 3), care a scris în secolul I e.n., menționează numele dacilor în legătură cu acțiunile romanilor la Dunăre la sfirșitul secolului al II-lea î.e.n. Prin urmare, atestările documentare în momente diferite ale denumirilor de geți sau de daci nu implică nici un decalaj cronologic în dezvoltarea istorică a triburilor din spațiul carpato-ponto-dunărean. Termenul modern de geto-daci desemnează, în înțeles generic, toate triburile nord-tracice care au locuit în acest spațiu.

Mărturiile izvoarelor literare antice sînt unanime și în a afirma că geții și dacii erau același popor, deosebirea fiind doar regională. Geograful grec Strabo scrie că „dacii au aceeași limbă ca și geții” (VII, 3, 13). Tot el explică și deosebirea de nume (VII, 3, 12) „... a existat o împărțire a teritoriului chiar în cele mai vechi timpuri, căci pe unii îi dehumesc daci, iar pe alții geți. Geții sînt cei care se întind spre Pont și spre răsărit, dacii cei care locuiesc în parte opusă...”. Din acest pasaj se înțelege că dacii au avut o tradiție istorică mai veche decît primele atestări documentare, la fel de veche ca cea a geților. Același autor revine în paragraful următor (VII, 3, 13) asupra localizării dacilor și geților cînd vorbește despre cursul Dunării, arătînd că geții locuiau de-a lungul părții inferioare, iar dacii în amonte. Această împărțire zonală este confirmată și de istoricul Dio Cassius (LXVII, 6, 2): „Eu îi numesc daci pe oamenii pomeniți mai sus, cum își spun ei înșiși și cum le zic romanii, măcar că știu prea bine că unii dintre greci îi numesc geți, fie pe drept, fie pe nedrept. Căci eu îmi dau bine seama că geții locuiesc dincolo de Haemus (Balcani) de-a lungul Istrului”. Istoricul grec Appian relatează de asemenea despre „geții de dincolo de Istru, pe care îi numesc daci” (*Istoria romană*, prefața, 4, 15). În sfirșit istoricul roman Trogus Pompeius scrie că „și dacii sînt un vlăstar al geților” (XXXII, 3, 16.)

Este evident deci că deosebirile de nume nu sînt în măsură să pună la îndoială identitatea etnică a geților și dacilor, fapt oglindit și de unitatea formelor de cultură materială în toată aria în care aceștia au locuit. Această unitate culturală se desăvîrșește în perioada care a premers acțiunii politice unificatoare a lui Burebista.

În ceea ce privește etimologia numelor geților și dacilor s-au făcut o serie de ipoteze, nici una deplin convingătoare. Pare plauzibilă teoria după care numele de daci ar sta în legătură cu termenul *daos* (lup în limba frigiană, limbă din familia tracică), ceea ce ar sugera o origine totemică a numelui dacilor. Această ipoteză este întărită de reprezentarea balaurului cu cap de lup pe stindardele dacilor din vremea războaielor lui Traian (trebuie totuși menționat că acest tip de steag nu a fost propriu numai dacilor). Denumirea de *Daos*, dată sclavilor în comediile autorului atenian Menandru din secolul al IV-lea î.e.n., a fost pusă în legătură cu etnonimul *dac*, ipoteza a fost formulată încă din timpul lui Strabo (VII, 3, 12). Această ipoteză nu este împărțită de unii cercetători, care consideră greu de explicat modificarea fonetică *daos* > *dakos*.

Din mărturiile izvoarelor literare antice pentru diferite momente ale istoriei geto-dacilor reiese în mod limpede că vatra permanentă a acestui

neam era spațiul carpato-ponto-dunărean, în totalitatea lui. Acest fapt este pe deplin confirmat de cercetările arheologice. Desigur, în anumite perioade, triburi geto-dace s-au extins mult în afara acestei arii și, tot așa, populații străine s-au așezat în Dacia, constituind temporar enclave ce au fost pînă la urmă asimilate sau distruse (astfel celții, bastarnii etc.).

Numele de *Dacia* apare ca atare în izvoarele latine din secolul I e.n. (primele atestări sigure la Pliniu cel Bătrîn, *Naturalis Historia*, I, 47 și la Tacit, *Agricola*, 41, 2). Este firesc să credem că numele era utilizat de mai multă vreme; el este consemnat probabil, sub această formă, în comentariile geografice ale lui M. Vipsanius Agrippa încă din al treilea deceniu al secolului I î.e.n. Este verosimil să fi existat și denumirea de *Getia* pentru ținutul locuit de geți (Iordanes, *Getica*, 67 : *Gothia*, de fapt *Getia*; vezi și *Dimensuratio provinciarum*, 81 : *Getica*).

Trebuie adăugat că prin *Dacia* autorii citați mai sus înțelegeau teritoriile nord-dunărene, deoarece, la data la care scriau, regiunile dintre Balcani și Dunăre erau deja ocupate de romani. Nimic nu lăsa să se înțeleagă utilizarea antică a acestui termen pentru toată vatra geto-dacilor, deși faptul e plauzibil pentru vremea lui Burebista. Termenul de *Dacia* ca alternativă la cel de *spațiu carpato-ponto-dunărean*, pentru a desemna ținuturile în care trăiau geții și dacii, s-a încetățenit în tradiția istoriografică românească (Tocilescu, Pârvan etc.). Cu rezervele cuvenite el poate fi utilizat.

Principalele referiri ale scriitorilor greci și latini la geografia ținuturilor carpato-ponto-dunărene pot fi grupate în trei etape : Hecateu, Herodot și Tucidide pentru informații din secolele VI—V î.e.n. ; Agrippa, Strabo și Plinius cel Bătrîn pentru Dacia din timpul lui August ; Marinos și Ptolemeu, pentru Dacia de la sfîrșitul secolului I e.n., aceasta din urmă cuprinzînd și informații mai vechi. La acestea se mai adaugă o serie de mențiuni izolate sau în contexte de altă natură, păstrate în alte izvoare, dintre care unele pot fi deosebit de importante (de pildă menționarea *Argedavei* într-un decret din Dionysopolis).

Prin Herodot ni s-a păstrat prima descriere a cursului inferior al Dunării și a gurilor ei. Tot la el găsim consemnat numele antic al Prutului (*Porata* sau *Pyretos*), al Siretului (probabil *Tiarantos*) și al Mureșului (*Maris*, mai tirziu *Marisos* la Strabo). Alte trei riuri *Ordessos*, *Naparis* și *Araros* au fost identificate ipotetic cu Argeșul, Ialomița și respectiv Buzăul. Este de presupus că și numele altor riuri, atestate în texte mai tirzii, să fi avut o origine străveche : vezi *Tibiscus*, (Timișul, poate *Tibisis* la Herodot) ; *Samus* (Someșul) ; *Crisius* (Crișul Negru) ; *Dierna/Tsierna*, de fapt nume de localitate (Cerna) ; *Aluta* (Oltul). V. Pârvan propunea reconstituirea numelui Argeșului din secolul I î.e.n. prin forma *Argesis*.

Se consideră că semnalarea riului Karpis, care ca și *Alpis* se vărsa în Dunărea pannonică, ar reprezenta la Herodot o confuzie cu denumirile munților Alpi și Carpați. Prima referință la Carpații nordici ar data deci din secolul al V-lea î.e.n. De adăugat că în nici un izvor literar antic nu se fac referiri explicite la lanțul muntos al Carpaților în forma lui reală, toate mențiunile mărginindu-se la Carpații Păduroși.

Tot din perioada timpurie avem primele știri despre geți. Herodot și Tucidide cunoșteau doar ramura geților de la sudul Dunării de Jos, nord-estul Platformei Prebalcanice (zona Varna-Razgrad). Mai tirziu,

începînd din secolul al IV-lea î.e.n., aflăm și despre geții din stînga Dunării.

Tot de la Herodot aflăm despre *agatirși*, ce sălășluiau la izvoarele riului Maris și se învecinau cu scitii — deci locuiau în Transilvania și poate în centrul Moldovei — și despre *sigini*, situați probabil în cîmpia, Tisei. În nord-vestul Bulgariei se situează, potrivit lui Tucidide, *triballii*, iar în sudul Dobrogei și în preajma cetății Odessos locuiau *crobisii*, neam foarte probabil înrudit cu geții, dacă nu chiar getic. Tot prin Dobrogea locuiau și *trizii*, probabil, tot un trib getic (Hecateu, frg. 171).

Din cele relatate în izvoarele literare rezultă că în perioada veche, geții, respectiv tracii nordici, aveau ca limită sudică culmea nordică a Balcanilor, iar la răsărit ei se întindeau pînă în zona cetății *Tyras* (aici locuiau *tirageții*; „pustiul getic” cum desemna Strabo Bugeacul). Întinderea geto-dacilor spre nord și spre vest nu este descrisă în textele mai vechi. Abia pe la 50 î.e.n., Caius Iulius Caesar (*De bello Galico*, VI, 25, 2) relatează că „Pădurea hercinică” (prin care el înțelegea codrii de pe versanții nordici ai Alpilor pînă în munții Slovaciei) se învecinează cu țara dacilor și a anarților (ultimii, un trib celtic din nord-vestul Daciei.)

Cele relatate de Caesar se referă la epoca lui Burebista și la momentul de maximă expansiune a geto-dacilor. Din păcate nu s-a păstrat nici o descriere explicită a Daciei din această vreme. Dar comentariile lui Agrippa, care au servit ca bază pentru desenarea celei mai cuprinzătoare hărți a lumii atunci cunoscute, hartă de mari dimensiuni întocmită și expusă la Roma după moartea, în anul 12 î.e.n., a autorului ei, permit să ne facem o idee despre întinderea Daciei în perioada ce a urmat lui Burebista: „Dacia, Getica sînt mărginite la răsărit de pustiul Sarmației la apus de fluviul Vistula, la miazănoapte de ocean (Marea Baltică!), la miazăzi de fluviul Istru „(*Dim. Prov.* 8). Cu excepția celor privitoare la fruntariile de nord — evident exagerate datorită puținelor date exacte la acea vreme despre aceste zone — celelalte mențiuni sînt în parte confirmate de cercetările arheologice și în parte de etimologiile tracice ale unor toponime. Și Strabo ne relatează că geto-dacii se învecinau cu suebii germani, granița nordică fiind, după același autor Pădurea hercinică în cazul respectiv, Carpații Păduroși, iar cea vestică, Dunărea. Localitatea *Karpis*, pomenită de Ptolemeu ca situîndu-se la cotul Dunării, la nord de Budapesta — numele amintește de riul (respectiv muntele, vezi mai sus p. 7) descris de Herodot cam în aceeași zonă — ar confirma, prin etimologia numelui ei spusele geografului Strabo. Acest din urmă autor, relatînd evenimente mai vechi, îi așează pe geți pe ambele maluri ale Dunării (VII, 3, 2). Tot el confirmă prezența geților pe Nistrul inferior și la nordul gurilor Dunării încă din timpuri mai vechi.

Din păcate Strabo, care a văzut la Roma harta lui Agrippa, nu ne dă detalii despre aspectul fizic al Daciei, nici despre numele triburilor și al așezărilor din Dacia (vezi totuși menționarea *Marisus*-ului (*Mureșul*) și a muntelui sfînt *Kogaionon*, probabil Dealul Grădiștii din Munții Orăștiei). Nici Pliniu cel Bătrîn, care de asemenea citise comentariile lui Agrippa și văzuse harta de la Roma, nu furnizează detalii suplimentare despre Dacia. Aceste amănunte le aflăm din *Îndreptarul geografic* al matematicianului și astronomului Claudius Ptolemeu, lucrare scrisă spre sfîrșitul secolului al II-lea e.n. și care constituie baza informației noastre despre ținuturile carpto-ponto-dunărene în epoca preromană.

Se pune întrebarea : cărei perioade din istoria Daciei îi corespund informațiile transmise de Ptolemeu privitoare la geografia ținuturilor noastre? Cea mai mare parte a datelor se referă la perioada premergătoare cuceririi Daciei și sînt atribuite lui Marinus din Tyr, geograf ale cărui lucrări, redactate la începutul secolului al II-lea e.n., au alcătuit sursa principală a informației lui Ptolemeu. Identificarea surselor lui Marinus este însă mult mai dificilă și un răspuns satisfăcător nu poate fi dat. Se presupune de asemenea că au fost consultate hărți militare romane, eventual chiar scrierile lui Traian despre războiul dacic, și probabil harta lui Agrippa.

Numirile și poziția triburilor geto-dace din textul lui Ptolemeu ar putea fi considerate ca reprezentînd *grosso modo* situația din vremea lui August și în general din secolul I e.n. Avînd în vedere preocupările matematice ale autorului pare suspectă simetria prin care sînt reprezentate cele 15 triburi (trei coloane de cîte cinci numiri, de la nord spre sud vertical, de la vest spre est orizontal); *anarții*, *teuriscii*, *costobocii*, *predavensii* (nume corupt), *ratacensii*, *caucoensii*, *biefii*, *buridavensii*, *cotensii*, *alboceansii*, *potulatensii*, *sensii* (nume corupt), *saldensii*, *keiaghisii*, *piefigii*. Doar *buridavensii* au putut fi localizați după numele presupusului lor centru politic *Buridava* (orașul nu figurează ca atare pe lista lui Ptolemeu dar știm de existența lui în vremea lui Decebal printr-o mențiune din papyrusul Hunt). *Buridava* dacică a fost localizată în zona Rîmnicului Vilcea, probabil la Ocnița. *Buridavensii* locuiau deci în zonă Vilcea-Argeș. *Costobocii* trebuie căutați undeva în nordul Daciei, iar *anarții* și *teuriscii* (triburi celtice) în extremul nord-vest al ei. Amplasarea celorlalte triburi este în funcție de poziția lor relativă și de aceste identificări.

Pe de altă parte, triburi dacice ca *appulii* din zona Alba Iulia sau *ansamensii* de pe Someș (se pot presupune și altele), despre care știm pe alte căi, nu figurează la Ptolemeu.

La acestea se adaugă o serie de triburi menționate în capitolul privitor la descrierea Moesiei Inferioare, unele putînd fi obîrșie getică (*oimensii*, *obulensii*, *dimensii* și *piarensii*), altele fiind doar ecoul unor mențiuni de la autori mai vechi ca *tribalii*, în partea de apus a Moesiei, *troglo-diții*, numiți de fapt după un tip de locuință, *peucinii* (bastarni) la gurile Dunării (?), *crobizii* (vezi mai sus). La nord de gurile Dunării, Ptolemeu așează pe *tirageții sarmați* (!), pe *harpi* (carpi) și pe *britolagi*, după unii cercetători moderni un neam celtic.

Ptolemeu citează 44 de localități din Dacia, la care se adaugă alte trei situate în stînga Siretului și aparținînd de Moesia Inferior. Tot la Ptolemeu aflăm despre *Clepidava*, situată undeva în dreapta Nistrului. Cele mai multe așezări citate de Ptolemeu, și considerate de el ca fiind cele mai importante, poartă componenta *dava*, ceea ce trebuie înțeles ca *oppidum* (tîrg), centru politic meșteșugăresc și comercial. Amintim că cea mai veche *dava* atestată ca nume este *Argedava* (*Argedavon*) din sus-pomenitul decret dionysopolitan, reședință politică în prima jumătate a secolului I î.e.n. și care nu figurează sub această formă la Ptolemeu. Este de presupus că multe din *davae*-le citate de Ptolemeu să fi avut origini vechi, în secolul I sau chiar al II-lea î.e.n. Pe de altă parte numărul așezărilor geto-dacice mai importante, puse în lumină de cercetările ar-

heologice, întrece pe cel menționat de Ptolemeu, de unde se desprinde concluzia de altfel firească, că în cursul celor aproape 300 de ani de afirmare a culturii geto-dace au existat schimbări în ceea ce privește raportul de importanță al unei *dava* față de alta. Este sigur că unele și-au încheiat existența cu prilejul anumitor prefaceri de ordin politic în structura lumii geto-dacice, anterior cuceririi romane.

Localitățile menționate de Ptolemeu în Dacia sînt înșirate pe mai multe planuri ce se succed de la nord la sud. Așa cum s-a demonstrat, în cazul fericit al unei identificări moderne, coordonatele — longitudoinea și latitudinea — date de matematicianul din Alexandria se dovedesc a nu fi cu totul în afara realității, aceste date numerice indicînd măcar zona în care trebuie căutată localitatea respectivă.

Iată pe cele ce au fost identificate în mod cert sau cu mare probabilitate: *Porolissum* (Moigrad, jud. Sălaj), *Petrodava* (ipotetic Piatra Neamț), *Napoca* (Cluj-Napoca), *Potaissa* (Turda), *Saline* (Ocna Mureș, jud. Alba), *Angustia* (ipotetic Brețcu, jud. Covasna), *Utidava* (ipotetic pe valea Oituzului, la Tisești, jud. Bacău), *Ziridava* (ipotetic Pecica, jud. Arad), *Apulum* (ipotetic Piatra Craivii, lângă Alba Iulia), *Germizera* (Geoagiu, jud. Hunedoara), *Comidava* (Rîșnov Cetate), *Argidava*, (mai tirziu *Arcidava* (Vărădia, jud. Caraș-Severin), *Tibiscum* (sînt menționate trei localități cu același nume; din epoca romană cunoaștem un Tibiscum la Jupa, jud. Caraș-Severin), *Sarmizegetusa basileion* (probabil Grădiștea Muncelului în munții Orăștiei; s-a propus și identificarea ei cu Sarmizegetusa romană din Hațeg), *Hydata*, *Aquae* (Călan, jud. Hunedoara), *Dierna* (Orșova Veche, jud. Mehedinți), *Drubetis* (Drobeta-Turnu Severin).

Cele trei *davae* de pe Siret au fost identificate arheologic cu destulă probabilitate: *Piroboridava*, la Poiana Tecuci, jud. Galați, *Tamasidava*, la Răcătău de Jos, jud. Bacău, și *Zargidava*, la Brad, com. Negri, jud. Bacău. De adăugat că localitățile citate la Ptolemeu în Moesia Inferioară (ca *Novae*, *Durostorum*, *Axiopolis*, *Troesmis*, *Noviodunum* etc.) se referă la perioada cînd acest ținut aparținea deja Imperiului roman, astfel încît denumirile lor — cea mai mare parte identificate — nu reflectă situația cînd zona respectivă era încă autonom getică.

O seamă de alte izvoare mai tîrzii, din vremea Daciei romane, menționează și alte localități a căror etimologie geto-dacică presupune existența așezărilor respective și în perioada preromană. Astfel din *Tabula Peutingeriana*, redactată probabil după 250 sau chiar în secolul al IV-lea e.n., aflăm despre *Pelendava* în zona Craiovei, despre *Acidava*, *Rusidava*, și *Buridava* localizate la Enosești, Drăgășani și respectiv la Stolniceni, jud. Vilcea. Alte surse ne informează despre *Sucidava*, identificată la Celei, jud. Olt. Un loc aparte îl constituie cele cîteva *davae*, din Dobrogea, toate menționate doar în epocă romană, începînd din a doua jumătate a secolului al II-lea e.n. (*Buteridava*, *Capidava*, *Sacidava*, mai recent și *Arcidava*). Pînă în prezent n-au fost încă identificate arheologic așezări de tip *dava* în Dobrogea, așa încît aceste documente literare sau epigrafice ar putea fi considerate ca reprezentînd un ecou al existenței, în vremuri mai vechi, a unor asemenea cetăți și în această zonă.

Descrierea de către Ptolemeu a cursului Dunării cu principalele lui cotituri, marcate de către el, fie prin menționarea unei localități fie prin punctul de vărsare al vreunui riu, este de mare ajutor la identificarea aces-

tor puncte topografice : așa aflăm de *Dinogetia* situată, potrivit unei ipoteze, într-o fază mai veche, la Barboși-Galați; de locul vărsării râului Drincea (*Rhabon*), a Oltului (*Aluta*) etc. Tot Ptolemeu dă și lista localităților de pe malul drept al Dunării, în capitolele consacrate Moesiei Inferioare și Superioare.

Limitele Daciei descrise de Ptolemeu sînt simțitor mai modeste față de cele definite de Agrippa sau rezultînd din mențiunile lui Strabo. Ele corespund mai degrabă Daciei lui Decebal din preziua războaielor cu Traian. Limita sudică este tot Dunărea; limita vestică este de data aceasta Tisa (*Tibiscus*), în textul lui Ptolemeu, poate datorită unei confuzii cu Timișul; mai tirziu numele Tisei va fi *Pathissus* și *Tissus*. Într-adevăr în vremea lui Tiberiu s-au așezat între Tisa și Dunăre iazigii metanaști. Limita de nord a Daciei este constituită de Carpații Păduroși (muntele *Karpatos*), iar cea de răsărit Siretul (*Hierasos*). S-a formulat ipoteza că în urma războaielor cu Domitian, cele trei *davae* menționate pe Siret ar fi trecut sub jurisdicția Moesiei Inferioare, unde le pomenește și Ptolemeu. Pe de altă parte, tot geograful din Alexandria este sursa care indică o serie de toponime geto-dacice tocmai departe spre nord și nord-vest, în bazinul superior al Vistulei. Aflăm, de pildă, de o *Susudata* (sau *~dava*) și de o *Setidava* dincolo de Vistula. Triburi ca *arsietii*, *sabocii*, *piengii* (*piegeții*?) sau *biesii* tot din aceste ținuturi nordice poartă nume cu rezonanță tragică. Aceste mențiuni pot fi considerate ca ecoul unei expansiuni mai vechi, poate din timpul lui Burebista și păstrate, fie prin tradiție, fie prin faptul că supraviețuiseră sub formă de enclave geto-dace pînă mai tirziu.

În ceea ce privește numărul populației geto-dacilor în etapa de maximă expansiune, nu putem face presupuneri decît întemeiate pe evaluări foarte generale sau pe evidența arheologică insuficientă. După spusurile lui Strabo, pe vremea lui Burebista puteau fi chemați la oaste pînă la 200 000 de războinici. Acest număr nu pare exagerat dacă ținem seama și de datele arheologice exprimate prin mulțimea așezărilor de tip *dava* sau a celor rurale ce împinzesc tot spațiul carpato-ponto-dunărean și dintre care unele sînt de dimensiuni remarcabile, cu depuneri de locuire dense și bogate în vestigii. Tot din geografia lui Strabo aflăm însă că pe vremea lui August capacitatea militară a geto-dacilor se micșorase mult; abia puteau ridica în luptă vreo 40 000 de ostași. Acest fapt se putea datora fărîmițării politice de după moartea lui Burebista, dar și strămutării în sudul Dunării a 50 000 de geți de către S. Aelius Catus, în primii ani ai erei noastre.

Cele discutate în rindurile de mai sus ne înfățișează Dacia preromană din a doua jumătate a mileniului I î.e.n. Geto-dacii ne apar încă de la începutul acestei perioade un popor format a cărui structură socială și culturală se află într-o etapă avansată. Despre vechimea procesului care a dus la alcătuirea acestei unități nu mărturisesc decît izvoarele arheologice. Cercetările din ultimii 20 de ani au adus la lumină numeroase descoperiri, unele extrem de importante, care, toate, tind să dovedească rădăcinile adînc împlîntate în vechimea straturilor de civilizație de pe acest pămînt a neamului strămoșilor noștri. Ultima prezentare sistematică a acestor descoperiri și interpretarea lor istorică a format obiectul primei părți a celui dintîi volum al *Istoriei României*.

